

SUPPLIES

De Afrikaanse schoonheid van

RIEFENSTAHL

Het over 'Africa' hebben is allesbehalve makkelijk. Uit de indrukwekkende bundel met meer dan 500 pagina's reportages van Leni Riefenstahl bij verschillende Afrikaanse stammen spreekt hoe sterk de auteur gehecht was aan deze primitieve stammen. Toch verhuult het boek haar bewogen verleden niet, noch haar cultus van al wat mooi, sterk en gezond is.

DOOR FRED BOUCHAR

'Africa' is een retrospectieve met foto's die Leni Riefenstahl vanaf het einde van de jaren zestig nam bij verschillende Afrikaanse stammen, vooral in Soedan, maar ook in Oeganda, Kenia en Tanzania. Het werk omvat haar portretten van de Nuba, maar presenteert ook minder gekende beelden van Masaï, Dinka en Samburu. Het werk getuigt van de fascinatie die Riefenstahl koesterde voor Afrika en het enorme talent waarmee ze hulde bracht aan dit continent. Dat blijkt overigens ook uit het lange interview van de Duitse kunstenares met de film-historicus Kevin Brownlow dat 'Africa' inleidt. Daarin legt de fotografe uit hoe sterk ze aan de stammen die ze nader leerde kennen, gehecht is. Verder vertelt ze over de vele belevenissen die haar Afrikaanse reizen kenmerkten. Het interview werd afgenomen in mei 2002 – drie maanden voor haar honderdste verjaardag, iets meer dan een jaar voor haar dood. Brownlow herinnert ons eraan dat de fotografe er voor haar Afrikaanse periode al meerdere levens had opzitten. Waarvan eentje zoals iedereen weet bepaald werd door haar contacten met het naziregime.

Bij haar overlijden leverde haar buitengewone en bewogen leven haar een ultiem maar ietwat gegeneerd eerbetoon op van de Duitse minister van Cultuur: "Leni Riefenstahl symboliseert het lot van de Duitse kunstenaars tijdens de 20ste eeuw, zowel door haar revolutionaire artistieke visie als door haar politieke voorkeur en verblinding. Haar carrière bewijst dat je geen eerlijk leven kunt leiden ten dienste van een leugen en dat kunst nooit helemaal los staat van politiek." In zijn kritische werk 'Leni: The Life and Work of Leni Riefenstahl' analyseert de Amerikaan Steven Bach hoe deze vrouw die achtereenvolgens danseres, actrice en regisseur was, uiteindelijk een boegbeeld van het naziregime en de cineaste van Hitler werd.

Helene Bertha Amalie Riefenstahl werd in 1902 geboren in een burgerfamilie. Ze droomde ervan om danseres te worden. In 1925 ontdekt het publiek haar in 'Wege

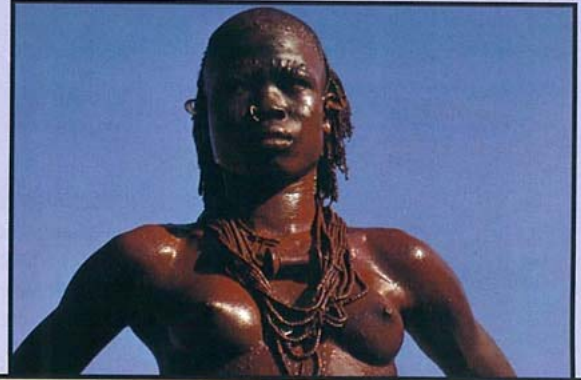
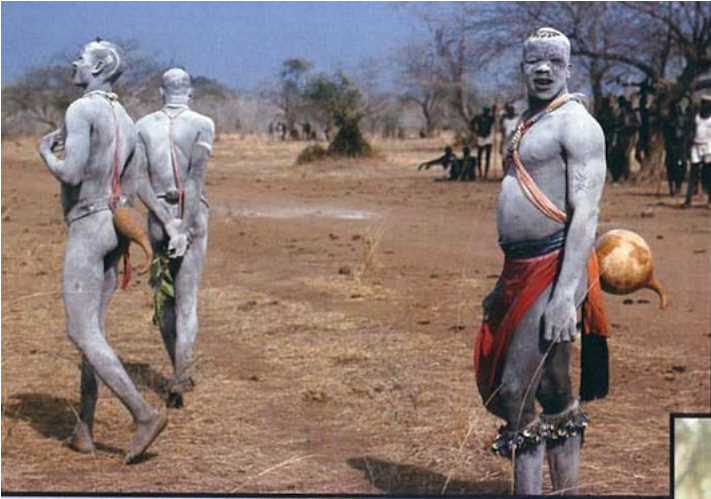
zur Kraft und Schönheit' als een hiëratische danseres met een perfect lijf dat in verschillende sequenties bloot te zien is en zich laat inspireren door Isadora Duncan. Een paar jaar later maakt regisseur Arnold Fanck van haar de ster van de zogenaamde 'bergfilms'. Dat genre was enorm populair onder de Weimar-republiek en werd gekenmerkt door films rond alpinisme die gedraaid werden in natuurlijke decors, waarbij zowel acteurs als technici alle mogelijke gevaren trotseerden. In 1932 wordt ze cineaste en producer. In haar beroemde film 'Das Blaue

Licht' geeft ze blijk van een verbluffende zin voor kadrering en montage. Ze vernieuwt zowel op technisch als esthetisch vlak, door te experimenteren met het speciale effect dat later als 'American Night' bekend zal worden. De film is geïnspireerd door de sfeer die de werken van haar Pygmalion tekent en stralen een mystieke en kitscherige verheerlijking van het verleden uit die ergens herinnert aan de thema's die ook het fascisme dierbaar waren. Hij oogst een zeker succes en wekt de belangstelling van Adolf Hitler. Leni Riefenstahl is

mooi, vastberaden en sterk. Ze rijgt de amoureuze veroveringen aan elkaar, is sportief en filmt. Ze zal de ambassadrice van de Führer worden.

In 1934 aanvaardt Riefenstahl de bestelling van een documentaire over het Congres van de Nationaal Socialistische Partij. 'Triumph des Willens' wordt de emblematische film voor nazipropaganda. Met persoonlijke fondsen van Hitler draait ze vervolgens 'Olympia' waarin ze verslag uitbrengt van de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn. Daarin spreidt ze haar filmische meesterschap en haar zin voor schoonheid tentoon. Aan het einde van de oorlog wordt ze gezien haar banden met het Hitler-regime, gehoord tijdens de speciale zittingen om de natie te zuiveren van nazi's. Uiteindelijk brengt het verdicht geen veroordeling met zich mee en het verbiedt haar evenmin om haar activiteiten als cineaste weer op te pakken. Dat doet ze tot in 1954. Dan verschijnt 'Tief-land', maar de film wordt een flop.

"Als Leni Riefenstahl niets anders gedaan had dan Afrika bezocht en vervolgens terugkeren met haar foto's, had ze zichzelf van een rustige plaats in de geschiedenis verzekerd."

In het interview met Brownlow verklaart ze dat ze na het lezen van Hemingway besloot om alleen naar Afrika te reizen, gewapend met een Leica. Toch lijkt haar beslissing eerder samen te hangen met haar teleurstelling in de post-nazi samenleving. Haar fotoboeken over de Nuba die Riefenstahl opnieuw in de belangstelling plaatsten, herinneren aan de thema's van haar films. Uit elke pagina van 'Africa' spreekt haar fascinatie voor fysieke vorm die gesymboliseerd wordt door de naakte en atletische lijven van de Nuba. Ook haar interesse voor primitieve en religieuze ritens komt naar voren. "Ik voel me spontaan aangetrokken door al wat mooi is", verklaarde Riefenstahl. "Dat vloeit voort uit mijn onderbewustzijn en niet uit mijn kennis. Alles wat louter realistisch is, wat behoort tot dagelijkse situaties, de middelmaat,... interesseert me niet... Ik ben geboeid door al wat mooi, sterk, gezond en levend is. Ik zoek naar harmonie."

Sommigen zagen in de honderden gezichten van krijgers een soort van 'naturistische Wehrmacht' om de uitdrukking van romanschrijfster Susan Sontag te hernemen. Zij omschreef het fotografische werk van Leni Riefenstahl als "het derde luik van een fascistische triptiek". Zonder zover te willen gaan, klopt het inderdaad dat de fotografe in de inleiding van 'Africa' slechts zelden verwijst naar de realiteit van de Nuba (de discriminatie waarvan ze het slachtoffer zijn in de Soedanese samenleving, de deportaties, de inpalming van hun land,...) Ze betreurt enkel de doorbraak van de beschaving die haar laatste expedities "ontgoochelend" maakte. "De krijgers dragen nu shorts en kleden zich als Arabieren", stelt ze vast.

Aan het einde van haar leven waagde de oude dame zich aan diepzeeduiken en onderzeese documentaires. De stilte van de zee was voor haar wellicht het ultieme heiligdom, ver van de beschaafde wereld. In haar 'Memoires' die in 1997 verschenen, schreef ze: "Daar waar de beschaving haar schemerzones uitbreidt, smelt geluk als sneeuw voor de zon." Gelukkig zijn er nog haar prachtige foto's die getuigen van een droomcontinent, ontsproten aan de hand van een verbaasd personage met een troebele persoonlijkheid.

Africa, Leni Riefenstahl, uitgegeven bij Taschen.

